

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Michaely Houdkové

Portfolio of professional development Michaela Houdková

Michaela Houdková

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Richterová, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství (BC – VYCH)

2022

Potvrzení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje Michaely Houdkové potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Chomutově dne 4. prosince 2022

Podpis

Poděkování

Dovoluji si poděkovat paní **PhDr. Magdaleně Richterové, Ph.D.** za příkladné vedení mé bakalářské práce, za cenné odborné rady, trpělivost, empatii a neutuchající optimismus. Vděčím paní doktorce Richterové za mnohé. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu během celého mého studia.

ABSTRAKT

Portfolio profesního rozvoje Michaely Houdkové obsahuje deset povinných částí se závaznou strukturou. Portfolio přibližuje profesní rozvoj autorky v průběhu studia bakalářského programu Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Odborná esej je věnovaná tématu: Jak způsob komunikace ovlivňuje neformální autoritu vychovatele. V další části mé práce hodnotím profesiografický rozbor vychovatele, případovou studii základní školy, konspekt knihy, která mě ovlivnila a nadále mě provází mým profesním životem. Teoretické poznatky jsou čerpány z oboru pedagogiky.

KLÍČOVÁ SLOVA

profesní rozvoj, vychovatelství, školní družina, autorita vychovatele, komunikace s dítětem

ABSTRACT

Michaela Houdková's professional development portfolio contains ten mandatory parts with an obligatory structure. The portfolio focuses on the author's professional development during her studies in the Bachelor of Education programme at the Faculty of Pedagogy of Charles University. The professional essay is devoted to the topic: How the method of communication affects the informal authority of the educator. In the next part of my work, I evaluate the professiographic analysis of the educator, the case study of a primary school, the synopsis of the book that influenced me and still has been accompanying me in my professional life. Theoretical knowledge is gained from the field of pedagogy.

KEYWORDS

professional development, education, after-school club, authority of educator, communication with children

OBSAH

1. Předmluva	6
2. Profesní strukturovaný životopis	7
3. Odborná esej	10
4. Seznam prostudované literatury vážící se obsahově k předmětům studia.....	19
5. Konspekt knihy, která studentku formovala a ovlivnila po profesní stránce	20
6. Charakteristika profese vychovatele ve školní družině.....	27
7. Školní družina jako školské zařízení	32
7.1 Charakteristika školní družiny – případová studie.....	32
7.2 Okolnosti, které ovlivňují pozitivní fungování výchovně vzdělávacího procesu ve školní družině	51
8. Písemná příprava na výchovně vzdělávací činnost ve školní družině.....	52
9. Reflexe vlastního profesního rozvoje vychovatele	56
10. Seznam použité literatury a dostupných pramenů	57

1. Předmluva

Jednou z náročných a důležitých profesí v současné společnosti je jistě profese vychovatele, která se rozvíjí a mění v závislosti na populaci a také v závislosti na regionu, kde vychovatel působí.

Mezi dětmi jsem se pohybovala již v minulosti, a proto bylo pro mě jednoduché rozhodnutí, nastoupit na pracovní pozici vychovatelky a asistentky na základní škole. Práce s dětmi mě hluboce oslovila a ráda bych se jí i nadále věnovala. Několikrát jsem uvažovala o studiu na vysoké škole, ale možná z nedostatku odvahy nebo z osobních důvodů jsem toto rozhodnutí stále oddalovala. Nevím, zda bych našla plné uspokojení v jiném oboru, protože svoji práci mám velmi ráda a rozhodla jsem se tedy pro studium.

Významnou událostí v mém pracovním životě bylo podání přihlášky ke studiu na vysokou školu. V mém případě jsem byla přijata a stala se studentkou Karlovy univerzity v Praze. Začala jsem studovat obor vychovatelství.

Během studia jsem stále více vnímala a uvědomovala jsem si důležitost profesního rozvoje vychovatele, na kterém se snažím pracovat již 7 let. Pokládám za důležité, aby každý a v jakémkoliv oboru, na sobě neustále pracoval a dále se zdokonaloval, získával nové poznatky a vzdělával se. Svým profesním rozvojem, myšlenkami, které v této profesi pokládám za významné, se zabývám ve své bakalářské práci nazvané *Portfolio profesního rozvoje Michaely Houdkové*. Součástí Portfolia je nejen můj strukturovaný životopis, ze kterého je zřejmé, že má profesní dráha nezačala studiem pedagogiky, ale také odborná esej, ve které se zabývám otázkou: *Jak způsob komunikace ovlivňuje neformální autoritu vychovatele?*

Ve své bakalářské práci dále popisuji prostředí školní družiny, výchovně vzdělávací program školní družiny i mé pedagogické působení na pozici vychovatelky školní družiny a i pozici vedoucí vychovatelky školní družiny, kterou 3 roky zastávám. Dále zhodnocuji, které okolnosti pozitivně ovlivňují výchovně vzdělávací proces ve školní družině. Zaměřuji se na prostředí a klima ve školní družině, spolupráci vychovatelka školní družiny a třídní učitelky, komunikaci s rodiči a otázkou kázně ve školní družině. Ve své práci také reflektuji vlastní profesní rozvoj. Profesní předpoklady a odbornost pokládám v profesi vychovatelky za důležité.

2. Profesní strukturovaný životopis

Osobní a kontaktní údaje

Jméno a příjmení: Michaela Houdková

Datum a místo narození: XXX, Chomutov

Adresa: XXX

E-mail: houdkova@7zscv.cz

Tel. kontakt: XXX

Vzdělání

2019 – nyní

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha

Bakalářský studijní program: Vychovatelství

Typ a rok závěrečné zkoušky: Státní závěrečná zkouška z pedagogiky, psychologie – září 2022, obhajoba bakalářské práce – září 2022

2018–2019

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Ústí nad Labem

Vzdělávací program: Speciální pedagogika v rozsahu 250 hodin (podle § 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb.)

Typ a rok závěrečné zkoušky: závěrečná zkouška a obhajoba závěrečné práce – červen 2019

2013–2015

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, Ústí nad Labem

Vzdělávací program: Doplnující pedagogické studium pro vychovatele v rozsahu 250 hodin (podle § 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb.)

Typ a rok závěrečné zkoušky: závěrečná zkouška a obhajoba závěrečné práce – červen 2015

1999–2003

Integrovaná střední škola, Údlice

Studijní program: Hotelnictví a turismus

Typ a rok závěrečné zkoušky: Maturitní zkouška - 2003

Pracovní zkušenosti

2019 – nyní

Zaměstnavatel: Základní škola Chomutov, Hornická 4387

Pracovní zařazení: Vedoucí vychovatelka ve školní družině

Náplň práce: Komplexní výchovná, vzdělávací činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti žáka. Kontrola veškeré dokumentace vedené ve školní družině.

2015–2018

Zaměstnavatel: Základní škola Chomutov, Hornická 4387

Pracovní zařazení: Vychovatelka ve školní družině

Náplň práce: Komplexní výchovatelká činnost ve škole rozvíjející zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti dětí i žáků nebo specificky rozvíjející osobnost dítěte nebo žáka, dohled nad žáky.

2014–2015

Zaměstnavatel: Kultura a sport Chomutov

Pracovní zařazení: Obsluha v rodinném centru Rozmarýn

Náplň práce: Vedení dětského kroužku, animační činnost. Administrativa spojená s vedením dětského kroužku.

2012–2014

Zaměstnavatel: Kultura a sport Chomutov

Pracovní zařazení: Recepční na zimním stadionu

Náplň práce: Objednávání a pronajímání ledové plochy, podklady k zapůjčení šaten. Veřejné bruslení, manipulace s financemi. Evidence přijaté a odeslané korespondence, přijímání a evidování přijatých a odchozích hovorů.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Výtvarné recepty – vzdělávací kurz v rozsahu 8 hodin, 2017

Sport a pohyb dětem – vzdělávací kurz v rozsahu 20 hodin, 2017

ADHD – práce s dítětem/žákem s poruchou chování – vzdělávací program v rozsahu 8 hodin, 2021

Školní družiny – tisíc věcí, co nás trápí – vzdělávací akce v rozsahu 4 vyučovacích hodin, 2021

Kurz logopedického asistenta – studuji nyní, 2021

Jazykové znalosti

Český jazyk – rodilá mluvčí

Německý jazyk – středoškolská úroveň, maturita

Anglický jazyk – středoškolská úroveň

Počítačové znalosti

Základní znalosti práce na PC

MS Office – pokročilá úroveň

Řidičské oprávnění a ostatní

Skupina B – osobní automobil

Zájmy

Rodina, cestování, četba, plavání, kolo, kino, divadlo, koncerty, turistika.

V Chomutově, dne 4. prosince 2022

Podpis

3. Odborná esej

Jak způsob komunikace ovlivňuje neformální autoritu vychovatele

Uvědomuji si, jak vychovatel významně ovlivňuje pobyt dětí ve školní družině. Mezi vychovatelem a dítětem vzniká při vzájemné interakci a komunikaci určitý vztah. Ve své eseji budu charakterizovat vnější faktory, které ovlivňují autoritu vychovatele. Získat přirozenou autoritu není snadné a mnohem náročnější je si ji udržet.

Pro úspěšnou činnost vychovatele je důležitá jeho přirozená autorita, která ovšem nevzniká samovolně. Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 23) definuje autoritu jako: *Legitimní moc, moc uplatňovaná v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas.* Otázkou autority vychovatele, a tedy i definicí pojmu autorita se zabývalo více autorů. Jednou z nich byla také Vališová (Kučerová in Vališová, 1999), která hovoří o přirozené autoritě, jež se vytváří v přirozených podmínkách a je odrazem sociálního vztahu mezi lidmi. Proces, při kterém se vytváří přirozená autorita vychovatele, je dlouhodobější a je ovlivňován vnitřními, ale i vnějšími faktory. Vychovatel si neformální autoritu u dětí buduje prostřednictvím svého chování, jednání, komunikace a vystupování, není tedy samovolná. Autoritou pro dítě je tedy takový vychovatel, který klade na děti přiměřené nároky jejich věku a schopnostem. Děti poté požadavky vychovatele akceptují. Autorita je založena na dobrovolnosti dětí. V prostředí školní družiny dítě přebírá od vychovatele jeho osobnostní hodnoty, normy, kvality a postoje, proto je prostředí a osobnost vychovatele školní družiny pro dítě nenahraditelné. K pojmu autorita se také vyjadřuje Dobal (Dobal, 1999, str. 114), který uvádí: *Autorita je také silná osobnost, přirozený vůdce, člověk, který v něčem vyniká nad průměr.* Tento autor rozlišuje dva druhy autority, a to autoritu neformální, kterou definuje jako osobní autoritu, kterou si svým přístupem k dětem musí pedagog postupně vybudovat. Jako druhou definuje autoritu formální, která je přirozená a postavená na úspěšném plnění role ve společnosti.

Nad otázkou neformální autority vychovatele jsem přemýšlela od začátku svého působení ve školní družině. Neformální autorita vychovatele se odráží především v otázce kázně dětí ve školní družině. Při konzultacích s kolegyněmi jsme vždy řešily především otázku kázně odlišného chování dětí ve školní družině. Zcela jistě nelze na kázeň pohlížet jako na oddělenou otázku, neboť kázeň je ovlivněna mnoha faktory

a také neformální autoritou vychovatele. Ztratit získanou autoritu u dětí je otázkou několika chybných rozhodnutí a může souviset i se ztrátou vzájemné důvěry. Vnějších faktorů, které ovlivňují neformální autoritu pedagoga ve vztahu k dětem, je mnoho. Jedná se o faktory vnitřní, ale také o faktory vnější. Ve své práci se zaměřím právě na vnější faktory, které pozitivně posilují neformální autoritu vychovatele, a já je pokládám za zcela zásadní. Podle mého názoru se jedná o tyto vnější faktory:

- samotná osobnost vychovatele
- profesionalita a odborná úroveň vychovatele
- schopnost vychovatele vést a řídit kolektiv
- dovednost komunikovat s kolektivem
- spolupráce učitelů, vychovatelů a rodičů
- prostředí školní družiny

Nelze říct, který z uvedených vnějších faktorů je nejdůležitější, neboť si myslím, že neformální autorita vychovatele vzniká vlivem více faktorů, které se vzájemně prolínají a ovlivňují tak vzájemný vztah vychovatele a dítěte ve školní družině.

Osobnost vychovatele

Pojem osobnost v pedagogice lze definovat mnoha způsoby a samotných definic je tedy mnoho. Z hlediska pedagogiky, jak uvádí Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) se jeví stěžejním problémem rozvoj osobnosti vzdělávajících se subjektů, prostřednictvím intencionální výchovy. Jak uvádí Hájek (Hájek, 2007) mezi hlavní osobnostní dispozice vychovatele zcela jistě patří kladný vztah k dětem, empatie, asertivita a trpělivost. Vychovatel by měl znát svěřenou skupinu dětí, měl by s dětmi navodit vzájemnou důvěru a tvůrčí a příjemnou atmosféru. Vhodná je i motivace k činnosti, která děti bude aktivovat a ukáže jim směr a cíl plánované činnosti. Každý vychovatel by si měl uvědomovat, že svým působením utváří a velmi významně ovlivňuje vývoj osobnosti dítěte. Tento vliv by měl směřovat k utváření kladných vlastností osobnosti dítěte. Součástí osobnosti vychovatele je i jeho oblečení, vystupování, komunikace, gesta a mimika. Svým kladným vzorem dává dětem příklad ve styku s lidmi, a to také v oblasti oblečení, které je vizitkou každého člověka, tedy i pedagoga. Vychovatelka by měla mít příjemně „položený hlas“ tak, aby její poloha hlasu byla pro děti poslouchatelná. Vychovatelka by měla mít schopnost se svým hlasem pracovat tak, aby její řeč nebyla monotónní, aby dovedla děti zaujmout, aniž

by na ně křičela. Měla by mít dostatečnou slovní zásobu a schopnost s dětmi komunikovat na potřebné úrovni. Při komunikaci by měla užívat spisovná slova, slova a slovní spojení taková, kterým děti rozumí a dále se vyvarovat používání cizích slov, zkratk, ironie směřované k dětem a zejména zesměšňování dětí. Je vhodné pro získání větší důvěry dětí oslovovat je jejich křestním jménem. V neposlední řadě je potřeba, aby vychovatelka uměla dětem také naslouchat, uměla vést s nimi dialog a udržovat s dětmi i oční kontakt. Účinnost svého slovního projevu směřovaného k dětem může vychovatelka ještě zdůraznit svými gesty a výrazem ve tváři. Významný je zejména úsměv, neboť i úsměvem lze dítě pochválit a podpořit. Vzájemné působení by pro obě strany mělo být radostné, vést ke vzájemné důvěře, porozumění a k pohodové atmosféře.

Profesionalita a odborná úroveň vychovatele

Vychovatelka ve školní družině se zaměřuje nejen na výchovnou práci s dětmi, ale také na vzdělávací činnost dětí. Tomu by mělo odpovídat i její vzdělání a odbornost. *Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb (MŠMT, 2004, cit. 21. 1. 2022).*

Kvalifikační možnosti vzdělání pro práci vychovatele stanovuje zákon a to Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, kde jsou uvedeny předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka. Předpoklady pro výkon vychovatele řeší § 16 tohoto zákona.

Z hlediska odborné úrovně by měl mít vychovatel všeobecný přehled a minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, nejlépe pedagogického směru. Dále by měl mít vychovatel osvojeny otázky psychologie, především oblast vývojové a sociální psychologie. Z oblasti pedagogiky by měl vychovatel znát pedagogické metody a zásady, které by měl uplatňovat ve své pedagogické praxi, jak uvádí Hájek (Hájek, 2007). V průběhu samotné pedagogické praxe by se měl i nadále vychovatel vzdělávat, seznamovat se s novými poznatky v oblasti pedagogiky a volnočasových aktivit a tím si rozšiřovat své vědomosti, poznatky, schopnosti a dovednosti. Na

základních školách toto probíhá v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Další vzdělávání vychovatele předchází jako prevence syndromu vyhoření. Jak zmiňuje Hájek (Hájek, 2007) v dalším vzdělávání vychovatelů by se jistě měly objevit témata jako dodržování bezpečnosti při zájmových aktivitách, právní vědomí vychovatelů, nové trendy zájmových činností, výchova ve volném čase a k volnému času, psychohygienu, a v neposlední řadě i téma týkající se rozvoje kreativity a tvořivosti. Dobrý pedagog se stále snaží se vzdělávat a seznamovat s trendy v rámci své profese.

Cesta k profesionalitě vychovatele vede přes sebepoznání a osobnostní rozvoj vychovatele, přes získané zkušenosti během pedagogické praxe a je třeba dodat, že míra profesionality je ovlivňována dobou praxe, a především získanými zkušenostmi. Profesionality jde ruku v ruce s odborností.

Schopnost vychovatele vést a řídit kolektiv

Školní družina se stává důležitým výchovným a vzdělávacím místem. Děti se v něm setkávají, odpočívají, ale také aktivně tráví podstatnou část pobytu ve školním zařízení. K tomu, aby byla v družině příjemná a tvůrčí atmosféra je zapotřebí, aby vychovatel byl tím důležitým článkem, který bude činnost v družině plánovat, připravovat a organizovat. Z mé praxe ví, že je potřeba volit vhodné činnosti pro děti. Tyto činnosti také různě střídat, obměňovat, a především vhodně volit přiměřeně věku dětí ve skupině. Je vhodné, když se děti mohou svobodně k činnosti vyjadřovat, ale vždy by měl mít poslední a rozhodující slovo právě vychovatel. Pro plynulý chod školní družiny je třeba, aby si vychovatel společně s dětmi vytvořil pravidla. Tato ustanovení by měla podporovat a rozvíjet chování dětí ke spolupráci, zajistit jejich bezpečnost a spokojenost, udržet vhodnou úroveň slušnosti mezi nimi a zamezit rušení ostatních dětí při jednotlivých činnostech. Určitě rozhodující je schopnost naslouchání, vysvětlování. Kromě běžných a obecně platných norem si dítě musí osvojit pravidla, která určují jeho chování ve škole (Vágnerová, 2000). Právě při všech činnostech ve školní družině se projevuje neformální autorita vychovatele, která přispívá k příjemné atmosféře ve školní družině. Z mé praxe mohu tento názor potvrdit, neboť za svou praxi se mi to již několikrát osvědčilo, že je velice důležité nastavit si jasná a dětem srozumitelná pravidla. Za dobrou zkušenost pokládám i to, tato stanovená pravidla dodržovat.

Dovednost komunikovat s kolektivem

Komunikace ve školském prostředí je označovaná jako komunikace pedagogická. Vzájemná komunikace mezi vychovatelem a dětmi by se měla nést v důvěře zachování vzájemné důvěry. Komunikace s dětmi není v žádném případě pouze monologem pedagoga. Naslouchání dítěti by mělo být důležitou dovedností vychovatelky. Za pedagogovo selhání považuji odmítnutí či vyslechnutí prosby, dotazu ze strany dítěte. V případě, že z důvodu pedagogické činnosti a zaneprázdnění vlivem pedagogické činnosti s celým kolektivem nemohu dítě v daný okamžik vyslechnout, pokládám za slušné se dítěti omluvit a současně mu nabídnout, že hned jak to bude možné, si ho vyslechnu. Za dobu své pedagogické praxe si mi osvědčilo najít si s dětmi alespoň jedenkrát týdně chvíli, kdy si společně sedneme do kruhu a povídáme si. Děti se tím učí respektovat a naslouchat svého kamaráda. S dětmi si často povídáme a vyprávíme si své zážitky z víkendu, z událostí, kterých jsme se zúčastnili a děti i rády vypráví o rodinných událostech. Tato zavedená činnost mi umožňuje více lépe děti poznat a pochopit jejich dětskou duši. Výše popsané zkušenosti přispívají nejen ke vzájemné důvěře mezi vychovatelkou a dětmi, ale jistě přispívají i k utváření dobrého klimatu v družině. Stále je ovšem důležité mít na mysli, že vztah mezi vychovatelkou a dětmi by měl mít jisté mantinely a vztah by se neměl vnímat jako vzájemné kamarádství. Stále se jedná o vztah vychovatelky a dítěte. Schopnost komunikace je nejpřirozenější činností ve vztahu mezi jedinci. Při vzájemné interakci můžeme slovem oslovit, potěšit, vysvětlit, doporučit, nasměrovat, povzbudit, motivovat. Zcela jednoznačně přirozeně probíhá i komunikace ve vztahu mezi vychovatelem a dětmi. Ke vzájemné komunikaci dochází i mezi samotnými dětmi navzájem. Jak dokládá Hájek, Pávková a kolektiv jedním z důležitých aspektů komunikace je schopnost aktivního naslouchání. Hájek uvádí rozdílnost mezi aktivním nasloucháním a běžným poslechem. Uvádí, že: *Naslouchání v sobě totiž zahrnuje daleko větší podíl pozornosti, osobní aktivity a angažovanosti, než je tomu v případě běžného poslechu zvuků* (Hájek, 2007, str. 84). Celkovou úroveň vzájemné komunikace ovlivňují dále osobní představy a postoje těch, kteří vedou dialog, ale také reakce směrem k dětem, kteří s vychovatelkou hovoří. Na vychovatelce potom záleží, jak je schopna pochopit to, co dítě v daném okamžiku cítí a co si skutečně myslí. Důležitá je i komunikace s rodiči dětí, kdy si vychovatelka musí uvědomovat nejen svoje reakce a postoje, ale měla by si uvědomovat i vlastní postoje rodičů, být schopna regulovat probíhající rozhovor.

Z mé praxe a dle mého názoru mohu konstatovat, že dovednost komunikovat s dětmi je velice důležitá pro posilování neformální autority vychovatele a jistě přispívá k lepšímu klimatu ve školní družině, k tvůrčí aktivitě dětí.

Spolupráce učitelů, vychovatelů a rodičů

Spolupráce učitelky s vychovatelkou školní družiny probíhá na různých úrovních. Hájek, Pávková (2007) uvádí dvě úrovně spolupráce. První podoba je oficiální úroveň (jedná se o jednání při pedagogických radách, metodických sdruženích), druhá podoba spolupráce je neformální. U neformální podoby se jedná např. o rozhovory o dětech ve skupině, vzájemné konzultace a vzájemné vyměňování zkušeností. Největší možnost společné komunikace probíhá při samotném předávání dětí učitelkou ve školní družině. V této situaci může učitelka vychovatelce sdělit např. zdravotním problémem někoho z dětí, to jak probíhala výuka, kdo byl úspěšný, kdo hezky pracoval a např. i to, co hezkého společně ve třídě zažili. Naopak vychovatel poskytuje učitelce informace o zájmové aktivitě dětí, o jejich schopnostech a dovednostech, či o výchovných problémech s jejich následnými řešeními. Další významnou formou spolupráce je účast učitelů na akcích školní družiny a naopak, vychovatelky se účastní dle svých možností vyučování. Součástí spolupráce je i společný výjezd do školy v přírodě, která jistě kladně přispívá k lepšímu poznání dětí, k pochopení vztahů v kolektivu a ke vzájemné důvěře všech. Společně se mohou učitelé a vychovatelé účastnit výletů či exkurzí.

Všechny oblasti vzájemného pedagogického působení jsou jistě náročné a významné, ale každá využívá jiných prostředků k dosažení stanovených cílů.

Podle Hájka, Pávkové a kolektivu (2007) je velmi důležitá také spolupráce vychovatelky ŠD s rodiči a dalšími rodinnými příslušníky. Hájek uvádí, že: *Vychovatelky a rodiče jsou partnery při výchově dětí. Partnerský vztah předpokládá dobrou vzájemnou informovanost, komunikaci, respektování i důvěru, že obě strany mají na mysli nejlepší zájem dítěte* (Hájek, 2007, str. 71). Pro úspěšné jednání vychovatelky s rodiči je jistě důležitý pedagogický takt. Je třeba myslet i na kladné charakterové vlastnosti dítěte a ne jenom na jeho nedostatky. Taktické je tedy nejprve sdělit ty klady a potom teprve nastínit problémovou otázku. Pokud vychovatel kritizuje dítě, musí být zcela konkrétní a kritika musí být podaná taktně. Kritika by měla být

podaná slušným způsobem s cílem, co nejlépe zlepšit současný stav. Rodiče a vychovatelé by se měli vzájemně podporovat, doplňovat a spolupracovat.

Pokládám za důležité, aby vychovatelé a rodiče byli vzájemnými partnery při společném působení na výchovu dětí. Na základě mé zkušenosti při komunikaci s rodiči mohu říci, že jsou i případy, kdy rodiče neuznávají pozici vychovatelky a tím snižují a negativně ovlivňují neformální autoritu vychovatele.

Prostředí školní družiny

Ve školní družině tráví děti čas po výuce a i zde probíhají tvůrčí procesy, činnosti a aktivity. Podmínky činnosti školní družiny shrnují Hájek a Pávková, kteří píšou o tom, že školní družina musí splňovat platné hygienické požadavky dané Vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ČR č. 410/2005 Sb. Družina by měla mít vlastní prostory, zařízené především jako herny, které uspořádáním a vybavením odpovídají potřebám dětí mladšího školního věku. Jak uvádějí Hájek a Pávková: *Vlastní prostor by měl být členitý, aby navozoval pocit bezpečí a radosti, umožňoval soukromí i činnosti ve skupinkách, dával možnosti k odpočinku, inicioval samostatné, intelektuální, zájmové i hravé aktivity organizované i spontánní (Hájek, Pávková, 2007, str. 41).*

Za důležité pokládám mít v místnosti školní družiny volný prostor, určený pro pohyb a hry dětí. Aspoň část místnosti by měla být pokryta kobercem, který děti využijí k relaxaci, ale také ke hrám. Hlavním kritériem při vybavování školní družiny nábytkem, by měla být vždy bezpečnost, vhodnost a přiměřenost. Není potřeba místnost vybavovat zbytečným nábytkem, který bude využitý pouze k uskladnění materiálu, her a stavebnic. Stolní hry a stavebnice patří rozhodně do vybavení školní družiny. Vzhledem k tomu, že čas ve školní družině děti tráví aktivně, tak v každé družině je i materiál potřebný k výtvarným činnostem, sportovním činnostem, různé dětské časopisy a dětské knihy, ale také hudební nástroje. Nově jsou do družin instalovány také počítače, které slouží především ke hrám, jenž rozvíjí pozornost, představivost a další intelektuální vlastnosti dětí. Využití počítače ve školní družině by mělo být zcela v kompetenci vychovatelky a o jeho vhodném využití by měla rozhodovat právě vychovatelka.

Měla jsem možnost, při setkání s kolegyněmi z jiných škol, tuto otázku konzultovat a výsledkem je konstatování, že ne ve všech základních školách jsou odpovídající

podmínky pro oddělení školní družiny. V některých školách jsou např. oddělení školní družiny umístěny i v učebnách. Někdy jsou místnosti prostorově malé a děti nemají tolik prostoru na pestřejší činnost nebo prostor k lepší relaxaci.

Součástí mé eseje **Jak způsob komunikace ovlivňuje neformální autoritu vychovatele** byla anketa mezi vychovatelkami. Tyto kolegyně jsem oslovila na našem společném setkání, které se uskutečňuje pravidelně 4x během roku. Písemnou formou mi vychovatelky zodpověděly na konkrétní otázky, které se týkaly jejich délky praxe, pohledu na autoritu vychovatele ve školní družině a vliv vnějších faktorů na autoritu vychovatele. Vzhledem k tématu mé bakalářské práce jsem si s kolegyněmi nejprve ujasnila, co je formální a neformální autorita vychovatele. Většina vychovatelek správně rozlišuje rozdíl mezi formální a neformální autoritou. Dále jsme si ujasnily, co ovlivňuje neformální autoritu, tedy vnější faktory. Formou dotazníku s volnými odpověďmi jsem provedla mezi vychovatelkami anketu k danému tématu.

Osobně mě nejvíce zajímaly dvě odpovědi vychovatelek. První se týkala délky praxe v oboru vychovatelství a druhá, který vnější faktor budou vychovatelky pokládat za nejvýznamnější při vzniku neformální autority vychovatele.

Vychovatelkám byly v anketě předloženy tyto otázky:

1) *Uveďte délku vaší praxe v oboru vychovatelství.*

Délka pedagogické praxe ve školní družině byla u vychovatelek v rozmezí čtyř let až po dvacet tři let.

2) *Uveďte, co si představujete pod pojmem „neformální autorita vychovatele.“*

U oslovených vychovatelek se vyskytla shoda v tom, že pokládají neformální autoritu jako důležitou a všechny si uvědomují, jak je obtížné ji získat u dětí i u rodičů. Dále vychovatelky chápou důležitost vlídného a přátelského přístupu k dětem. Oslovené vychovatelky uvedly, že i dodržování pravidel (i ze strany vychovatele) je pro neformální autoritu důležité.

3) *Který z vnějších vlivů podle vás nejvíce ovlivňuje autoritu vychovatele.*

V této položené otázce se vyskytlo více odpovědí. Z uvedených odpovědí lze shrnout, že vychovatelky se nejvíce shodují na dvou významných faktorech, jež ovlivňují neformální autoritu. Na prvním místě je to schopnost vzájemné komunikace. Zde vychovatelky uvádějí důležitost komunikace vychovatel – dítě, dítě – vychovatel. Právě dobře řízenou komunikací vidí vychovatelky možnost

získání neformální autority. Na druhém místě uvádějí vychovatelky vlastní osobnost vychovatele, jeho osobní a morální vlastnosti, smysl pro řád, pravidla, spravedlnost a empatie k druhým.

K této otázce bych ráda odcitovala odpověď kolegyně, která uvádí: *za důležitý* vnější faktor, který má vliv na autoritu vychovatele, pokládám na prvním místě schopnost komunikovat s dětmi tak, aby mým slovům rozuměly (vychovatelka Jitka P., 20 let praxe ve školní družině).

Uskutečněnou anketou a dotazy směřované k vychovatelkám jsem si ověřila, že oslovené vychovatelky chápou, stejně jako já, že neformální autorita není samozřejmostí a faktorů, které ovlivňují neformální autoritu, je více. Patří mezi ně faktory biologické, psychologické a prostředí, kde k ovlivňování chování dochází. Stejně jako oslovené respondentky i já pokládám za důležité mít schopnost vzájemně komunikovat. Ještě bych k tomu dodala, na základě své pedagogické praxe a zkušenosti, je třeba se učit komunikovat a vést k této schopnosti i své svěřené děti ve školní družině už od 1. ročníku. K tomu je potřeba vzájemné úcty a respektu, dodržování stanovených pravidel a řádu. Je tedy potřeba vést děti k uvědomování si sama sebe, učit je vnímat své kamarády, umět argumentovat a hodnotit nejen druhého, ale také sebe. Je důležité být ve svých požadavcích důslední, poskytnout dětem především pocit jistoty a bezpečí. Většinou vychovatelky pokládají za významný faktor vzájemnou komunikaci. Dále si myslím, že je potřeba o své práci neustále přemýšlet a hledat nové cesty k přátelství s dětmi. Mohu také shrnout, že i každá vychovatelka, tak jako každý člověk ve společnosti, je zcela jedinečnou osobností. I při komunikaci s dětmi je potřeba, abychom se řídili potřebnými pravidly při komunikaci s dětmi a chovat se k dětem tak, jak chceme, aby se ony chovaly k nám i vzájemně mezi sebou. Závěrem této eseje bych chtěla zmínit, že pokládám za velmi důležitou vzájemnou komunikaci, především komunikaci s dětmi. Jednání a vystupování, tedy i komunikace vychovatele ovlivňuje značně chování každého jedince. Významnou roli při působení vychovatele na dítě má i vzájemná komunikace s jeho rodiči, která podporuje neformální autoritu vychovatele. Dále bych zdůraznila, že vybudování neformální autority není jednoduché a je potřeba neustále na ní pracovat. Není to tedy uzavřený proces, ale stále se prohlubující. Pokud nebude vychovatel na svých dovednostech a vztazích s dětmi pracovat i nadále, může o svou vybudovanou neformální autoritu přijít.

4. Seznam prostudované literatury vážící se obsahově k předmětům studia

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Přeložil Jakub DOBAL, ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-X.

[MŠMT ČR \(msmt.cz\)](http://msmt.cz)

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Přeložil Erik HERMAN, přeložil Miroslav PETRŽELA. Praha: Victoria, 1993. ISBN 80-85605-35-X.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Rok ve školní družině*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1074-0.

5. **Konspekt knihy, která studentku formovala a ovlivnila po profesní stránce**

Název titulu: Vychovatelství

Autoři: prof. PaedDr. Stanislav Bendl, PhD., PhDr. Veronika Blažková, Ph.D., PhDr. Marie Linková, Ph. D, PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D., PhDr. Jiřina Pávková, PhDr. Ivo Syříšťa, Ph.D, PhDr. Michal Zvírotsky, Ph.D.

Vydalo: Grada Publishing, a.s., 2015

Počet stran: 312

ISBN 978-80-247-4248-9

Bibliografická citace:

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

Klíčová slova: volný čas, vychovatel, pedagog volného času, formální výchova, neformální výchova, školní kázeň, prostředí

Zdůvodnění výběru daného titulu:

Pro tuto část mého portfolia jsem si vybrala knihu Vychovatelství, která mě významně ovlivnila v mé profesi. Dalším faktorem výběru knihy byli autoři knihy. Zejména pan profesor Bendl, kterého jsem měla na několik přednášek a obdivuji ho jako zkušeného pedagoga. Kniha mě provází od úplného počátku mého studia na Karlově Univerzitě, a i nadále je mým profesním průvodcem. Z této knihy jsem čerpala informace na zkoušky a nyní i do bakalářské práce. Kniha je velmi srozumitelně napsána, dobře se v ní orientuje.

Struktura knihy:

Začátek knihy patří předmluvě. Dále je kniha členěna do deseti hlavních kapitol, které jsou podrobně rozepsány do podkapitol, týkajících se daného tématu.

1. Úvod: Výchova a vychovatelství
2. Pedagogika – moderní věda o výchově
3. Filozofické a etické aspekty výchovy
4. Prostředí, které formuje

5. Volný čas – pole působnosti vychovatele
6. Člověk v síti vztahů: Uvedení do sociální psychologie
7. Specifické potřeby ve vzdělání: Uvedení do speciální pedagogiky
8. Výchovné problémy a profesionální intervence
9. Svět – pestrá paleta kultur
10. Nové podoby (ne)gramotnosti aneb Učení nikdy nekončí

Z této knihy mě v mém studiu nejvíce ovlivnily kapitoly o pedagogice, volném čase a o prostředí, které formuje. Z těchto tří kapitol zpracuji jejich obsah a hlavní myšlenky.

Kapitola Pedagogika – moderní věda o výchově

Tato kapitola je rozdělena do devíti podkapitol. Autorem této kapitoly je doktor M. Zvírotsky. V kapitole je popsána pedagogika jako věda, která je poměrně mladá, i když předmět jejího zájmu je výchova, která je již od počátku lidské společnosti. V této kapitole se dozvíme historické kořeny pedagogiky až po současnost. *Účelem pedagogiky je být normální vědou. To znamená mít rozvinuté atributy, které normální vědu charakterizují, tedy: jasně vymezený předmět bádání a jeho teorii, výzkum a jeho metodologii, infrastrukturu s podpůrnými institucemi pro fungování vědy.* (Průcha, 2009, str. 19). Dále v této kapitole autor hodnotí známé pedagogické disciplíny a jejich stručnou charakteristiku (obecná pedagogika, dějiny pedagogiky, didaktika, srovnávací pedagogika, speciální pedagogika, sociální pedagogika, andragogika, pedagogická psychologie, aj.). Také pedagogika má své místo v systému věd a má svoji pedagogickou terminologii. V další podkapitole se dočteme o vlivu výchovy a vzdělávání na jedince a společnost. V současné pedagogické teorii je pojetí výchovy široké, zahrnuje i vzdělávání a probíhá od začátku až do konce lidského života. Výchova je částí socializace. Vykazuje záměrnost a zpravidla také systematickosti a zvnitřnění výchovných vlivů vychovávaným jedincem. Vliv různých faktorů na utváření osobnosti člověka se věnovalo mnoho filozofů. Další podkapitola se zabývá pedagogickou teleologií. Každé výchovné působení směřuje k nějakému cíli. Tyto cíle jsou závislé na místě a době. Obecně lze říci, že cílem výchovy je optimální rozvoj každého jedince. V dějinách pedagogiky se objevují dvě hlavní linie názorů – kultivační a operační. Kultivační linie klade důraz na kultivaci a operační linie zdůrazňuje praktičnost. V další podkapitole se můžeme dočíst o jednotlivých kategoriích

pedagogických pracovníků. Pedagog je odborník v pedagogických vědách. Patří k nim vychovatelé, učitelé, instruktoři, asistenti pedagoga, psychologové, speciální pedagogové a další. Na pedagogické pracovníky navazuje další podkapitola, a to je vzdělávací systém v České republice, který zahrnuje veškeré instituce, které se podílejí na vzdělávání. Pro popis vzdělávacích systémů a jejich srovnávání se označují mezinárodní normou ISCED.

V další podkapitole se stručně dozvíme o vzdělávání Slovensku, Polsku, Německu a Rakousko. V poslední podkapitole se dozvíme o soudobých trendech ve vývoji evropského vzdělávání. Ve vyspělých zemích hraje prioritní roli výchova a vzdělávání. Základními faktory prosperity se stává výzkum, vývoj a inovace. V celé řadě zaměstnání se klade důraz na celoživotní vzdělávání a neustálé zvyšování kvalifikace, stejně jako v oblasti pedagogiky a vzdělávání.

Kapitola Prostředí, které formuje

Autorem této kapitoly je profesor Stanislav Bendl. Tato kapitola je rozdělena do několika podkapitol. V úvodu autor popisuje fenomén *genius loci*, který doslova znamená „duch místa“ – jedinečná atmosféra určitého místa. Nerespektování *genia loci* se v praxi projeví necitelným moderním zásahem do přírodní krajiny. Příkladem nerespektování je vesnice s mrakodrapem na návsi (náměstí v Dobříši). *Genius loci může v životě člověka plnit určitou terapeutickou funkci.* (Bendl, 2015, str. 73) Může člověka pozitivně ovlivnit a najít ztracenou rovnováhu. Tento pojem nám umožňuje porozumět vztahu mezi člověkem a prostředím, ve kterém žijeme.

Vaněk ve své práci *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy* (1972) rozkrývá otázky výchovného procesu. Dotýká se zde problematiky prostředí a jeho role působení na vývoj jedince. Ke každému jedinci s určitými znaky patří jeho adekvátní prostředí.

V další podkapitole se hovoří o tom, co je pedagogický pesimismus – utopismus – optimismus. Znakem pedagogického pesimismu je nevěřičnost v sílu a moc výchovy. Zastánci kladou důraz na biologičnost. Pedagogický utopismus přeceňuje vliv vnějšího prostředí. Typické pro pedagogický optimismus je vzájemné doplňování biologičnosti jedince a vliv prostředí.

V další podkapitole autor uvádí vlivy interakce mezi osobností a prostředím. Vlivy dědičnosti a prostředí na sebe vzájemně působí od narození. *Rodiče poskytují svým biologickým potomkům své geny a rodinné prostředí, které je funkcí genů rodičů.* (Atkinsonová, 1993, str. 517) Z tohoto důvodu vzniká vzájemný vztah mezi vrozenými vlastnostmi jedince a prostředím, ve kterém žije. Rozlišujeme tři druhy interakce: reaktivní, evokativní, proaktivní. Reaktivní interakce znamená, že jsou jedinci vystaveni stejnému prostředí, ale jejich zpětná reakce není stejná. Pod pojmem evokativní interakce chápeme, že každá osobnost vyvolává u jiných lidí různé reakce. Proaktivní interakce, jak už název napovídá, je proces, kdy se jedinci stávají aktivními činiteli svého vlastního osobního vývoje.

Dále se v této kapitole můžeme dočíst, jak důležité je prostředí pro vývoj a výchovu člověka. O tuto myšlenku se už zajímal J. A. Komenský a podobně také J. Locke. Na utváření jedince se podílí mnoho faktorů, z těchto důvodů je důležité studovat vlivy výchovy, prostředí a biologických činitelů na osobnost jedince. Důležitost prostředí je dnes přijímáno jako důležitý fakt, což dokládá mnoho experimentů. Prostředí, je určitý vymezený prostor, který obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti. Abychom se v různých druzích prostředí vyznali a zorientovali, musí být rozděleni do určitých kategorií. Dle velikosti prostředí – makroprostředí, regionální, lokální, mikroprostředí. Dle povahy činností – pracovní, obytném a rekreačním. Z hlediska podílu člověka – přirozené, umělé. Také lze prostředí členit dle charakteru – prostředí přírodní, společenské, sociální a kulturní. V neposlední řadě dle povahy daného teritoria – venkovské, městské, velkoměstské, sídlištní.

V další části se autor zaměřuje na prostředí z hlediska působících podnětů. Zmiňuje se o čtyřech typech, které jsou z pohledu pedagogiky důležité. Prostředí podnětově chudé – nedostatek podnětů pro vývoj jedince. V současné době už je toto prostředí minimálně. V dnešní době se spíše vyskytuje prostředí podnětově přesycené, které charakterizuje přemíra podnětů – komunikační prostředky, informační technologie, reklamy, akce, doučování, kroužky, kurzy, aj. Dále máme prostředí podnětově jednostranné, kdy je přesycována podněty jen jedna oblast. Největší problém pro výchovu je prostředí podnětově závadné, které nejenže nezaručují žádoucí vývoj jedince, ale přímo vývoj ohrožují.

Autor také rozděluje prostředí podle složky, kterou poškozují. Prostředí poškozující racionální složku dítěte: vytváření předsudků, závadných názorových postojů,

neznalost mravních a estetických norem. Prostředí poškozující emotivní složku osobnosti: chudé emoční prostředí, nadměrně bohaté emoční prostředí, jednostranně emočně zaměřené prostředí, vadné emoční prostředí.

Úlohou prostředí ve vztahu k prostředí má dvě funkce, situační a výchovnou funkci. Situační funkce je každá výchovná situace, každý výchovný akt. V tomto případě tvoří prostředí jakousi kulisu situace. Ve výchovné funkci chceme využít výchovného prostředí jako výchovného prostředku.

Výchova je pojímána různými autory velmi široce. V současné terminologii se rozlišuje výchova intencionální a funkcionální. Intencionální výchova je záměrná, úmyslná, která cílevědomě působí na jedince či skupinu. Funkcionální výchova je naopak nezáměrná neuvědomovaná.

Kapitola Volný čas – pole působnosti vychovatele

Pedagogika volného času patří do vědních disciplín a *zabývá se výchovou ve volném čase s cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času* (Pávková, 2015, str. 118).

Pedagogika volného času má i základní pojmy, se kterými se nejčastěji pracuje:

- *volný čas;*
- *výchova ve volném čase;*
- *výchova mimo vyučování;*
- *výchova formální, neformální, informální;*
- *teorie výchovy ve volném čase;*
- *teorie výchovy mimo vyučování;*
- *metodika výchovy ve volném čase;*
- *metodika výchovy mimo vyučování;*
- *pedagog volného času;*
- *vychovatel.*

Výchova ve volném čase má tyto čtyři základní specifické funkce:

- výchovně – vzdělávací funkce – záměrné a cílevědomé ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců;

- zdravotní funkce – podpora zdravého tělesného, duševního a sociálního vývoje vychovávaného jedince;
- sociální funkce – zajištění dohledu a bezpečnosti nad dětmi mimo vyučování;
- preventivní funkce – předcházení negativních jevů jako je neukázněnost, lhaní, záškoláctví, krádeže, aj.

Abychom splnili podstatu těchto specifických funkcí, je velmi důležité mít stanovený cíl, podmínky a vhodné pedagogické prostředky. Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a hodnotit volný čas jako významnou životní hodnotu.

Aby mohl pedagog naplňovat své výchovné cíle, je nezbytně nutné znát podmínky výchovy a zvolení vhodných výchovných prostředků.

Specifické požadavky na výchovu ve volném čase (Pávková, 2015, str. 128):

- *požadavek pedagogického ovlivňování volného času;*
- *požadavek dobrovolnosti;*
- *požadavek aktivity;*
- *požadavek pestrosti a přitažlivosti;*
- *požadavek zajímavosti a zájmového zaměření;*
- *požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření;*
- *požadavek sociálního kontaktu.*

V následující podkapitole autorka rozepsala přehled subjektů, které se podílejí na výchově ve volném čase. Největší podíl na utváření osobnosti jedince je rodina a rodinné prostředí. Působení rodiny je velice podstatné. Rodiče jsou pro své děti vzory a měli by jít svým dětem příkladem, jak účelně využít svůj volný čas. Další zařízení, které se podílí na výchově ve volném čase je součástí výchovně vzdělávacího systému. Řídí se konkrétní vyhláškou, mají vlastní školní vzdělávací program. Lze jej rozdělit do tří skupin:

- školská zařízení pro zájmové vzdělávání – školní družina, školní klub, středisko volného času;
- školská výchovná a ubytovací zařízení – domov mládeže, internáty, škola v přírodě;

- školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu – diagnostický ústav, dětské domovy, dětský domov se školou, výchovný ústav.

Tyto typy zařízení mají své specifické poslání, své základní funkce plní různými způsoby, pedagogické působení má také své odlišnosti.

Kromě rodiny, školy a školských zařízení se na výchově podílí i tyto subjekty jako jsou nestátní neziskové organizace, zapsané spolky, Junák, Pionýr, Sokol, Zálesák, Asociace turistických oddílů, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež apod.

Z mého pohledu je tato publikace pro profesi vychovatele stěžejní a pro samotnou praxi vychovatele velmi přínosná. Osobně jsem publikaci používala během celého studia a i nadále z ní čerpám informace ve své praxi. Zejména kapitoly, týkající se prostředí, jež ovlivňuje výchovu, pokládám za velmi kvalitně zpracované. Vzhledem k tomu, že působím na pozici vedoucí vychovatelky, často se na mě obrací i kolegyně s kázeňskými problémy ve svých odděleních školních družin, byly mi oporou i kapitoly, které se výchovnými problémy zabývají podrobněji. Tato kniha je komplexním shrnutím rad pro práci vychovatele ve školách a školských zařízeních. S touto publikací jsem si uvědomila, jak důležité je pozitivní působení na svěřeného jednatelce a jak důležité je správné jednání, chování, vystupování a komunikace s každým jedincem. Dále jsem se ujistila v tom, že je potřeba ke každému dítěti přistupovat individuálně a při vzájemném působení využívat více vhodných metod a faktorů. Kniha mi potvrdila i to, že na rizikovém chování se podílí více faktorů. Pocit jistoty a bezpečí je potřebný nejen v rodinném prostředí a ve třídě, ale také ve školní družině, kde je výchovná činnost volnější.

6. Charakteristika profese vychovatele ve školní družině

Základem úspěšné práce školní družiny je vychovatelka. Osobnost vychovatelky nevzniká sama od sebe, ale tvoří se na základě osobnostních dispozic vzděláním, osobnostním zráním a dalším sebevzděláním (Hájek, 2007, str. 32).

Všeobecná charakteristika profese

Pedagogický pracovník je v České republice legislativně podložená kategorie. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo je plně způsobilý právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro příslušnou pedagogickou činnost, je bezúhonný, zdravotně způsobilý a prokázal znalost českého jazyka (Bendl, 2015. str. 33).*

Odborná kvalifikace vychovatele

Získání odborné kvalifikace uvádí ve své publikaci B. Hájek, B Hofbauer a J. Pávková (Hájek, 2007, str. 34), že ji může vychovatel dosáhnout těmito způsoby:

- *studiem na střední pedagogické škole ukončeným maturitou;*
- *studiem na vyšší odborné škole s příslušným zaměřením;*
- *vysokoškolským studiem učitelství;*
- *vysokoškolským studiem uvedených oborů podle zákona o pedagogických pracovnících.*

Vychovatelé působí nejčastěji na základních a středních školách a také ve školských zařízeních pro volný čas, jak uvádí (Bendl, 2015) ve své knize.

Obsah pracovní činnosti vychovatelky

Náplň pracovních činností vychovatelky se má objevovat v obecných podmínkách školní družiny. Vychovatelka by měla mít zaznamenáno v pracovní smlouvě či dalšího vnitřního dokumentu školy. Hájek (2007) tuto náplň popisuje ve své knize.

Hájek (2007, str. 36) náplň práce vychovatelky a vedoucí vychovatelky:

- *dbát na bezpečnost činnosti s žáky, dodržovat bezpečnost ochrany zdraví;*

- *provádět s žáky výchovně – vzdělávací činnosti dle zásad psychohygieny;*
- *utvářet zajímavou skladbu činností podle odborné přípravy ve vhodném prostoru a vhodném čase;*
- *vytvářet veselou atmosféru a komunikační prostředí, vytvářet v dětech pocit bezpečí a posilovat jejich sebevědomí vhodně zvolenými činnostmi;*
- *upevňovat v dětech hygienické návyky a dbát na dodržování společenských pravidel;*
- *průběh své výchovně – vzdělávací činnosti zaznamenává do pedagogické dokumentace, za kterou následně zodpovídá a měla by být na ni důkladně připravená;*
- *vychovatelka by měla průběžně komunikovat s rodiči a informovat je o výsledcích činnosti jejich dětí ve školní družině;*
- *docházet na pedagogické porady, zúčastňovat se školení dle školních plánů a úzce spolupracovat s třídními učitelkami.*

Obsah pracovní činnosti vedoucí vychovatelky

Vedoucí vychovatelku jmenuje ředitel školy a sníží jí přímou pedagogickou činnost u dětí. Zajišťuje nezbytnou organizační, koordinační i metodickou činnost.

- odpovědnost za výsledek a úroveň výchovně – vzdělávací práce v odděleních školních družin;
- kontroluje práci vychovatelek, hospituje;
- zacvičuje nové paní vychovatelky;
- kontroluje vyplňování do pedagogické a jiné dokumentace ve školní družině;
- sladuje činnosti oddělení ŠD, kontroluje kvalitu úklidu ve školních družinách;
- dává návrhy na zlepšení vybavení ve školní družině;
- sleduje odbornou literaturu a vzdělávací akce, vytváří podmínky pro odborný růst vychovatelek;
- hodnotí práci vychovatelek a navrhuje osobní ohodnocení či odměny;
- vede metodické porady s vychovatelkami o organizaci a provozu činnosti školní družiny;
- má na starosti zápisy žáků do školní družiny a rozdělení do oddělení;
- plánuje pracovní dobu vychovatelek, kterou předá řediteli školy ke schválení;
- zajišťuje suplování za nepřítomné učitelky, nahrazuje vychovatelkami;

- řeší stížnosti od rodičů na práci vychovatelek.

Prostory a materiální vybavení

Hájek (2007) ve své publikaci uvádí, že nejdůležitějšími činiteli družiny jsou děti a vychovatelka, ale i odpovídající prostředí.

Prostory školní družiny by měly podle Hájka (2007) vypadat následovně. Nábytek by měl být uspořádaný tak, že část místnosti vyčleníme pro hry na koberci, pro rukodělné činnosti bychom měli mít část místnosti se stolky a židličkami, které budou uspořádány tak, aby děti viděly na činnost a mohly mezi sebou komunikovat. Nábytek by měl být lehce omyvatelný a udržovatelný.

Do vybavení školní družiny patří také stavebnice, stolní hry. Pro zájmovou tělovýchovnou činnost bychom měli mít míče, švihadla, různé podložky, obruče, a jiné sportovní pomůcky. Pro výtvarnou zájmovou činnost do vybavení patří sady pastelek, vodové a temperové barvy, štětce, čtvrtky a barevné papíry, lepidla, nůžky, aj. Vychovatelka vede děti k tomu, aby zbytečně výtvarným materiálem neplýtvaly. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti by vychovatelka měla mít k dispozici různé dětské časopisy a knihy. Také pro zájmovou hudební činnost patří do školní družiny vybavení jako je např. flétna, kytara, Orffovy nástroje, kterými vychovatelka doprovází pěvecké či pohybové aktivity dětí. Nově jsou do školní družiny instalovány počítače. Počítače mají sloužit k rozvíjení představivosti a rozvíjet u dětí pohotovost a další intelektuální vlastnosti a dovednosti.

Dovednosti a vzdělanostní předpoklady vychovatele

Průcha a spol. (2009) ve svém pedagogickém slovníku uvádějí, že dovednostmi označujeme způsobilost člověka provádět dané činnosti. Formulují je jako klíčové kompetence, což znamenají souhrn schopností, zkušeností, vědomostí, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a jejich prosazení ve společnosti. Zmíněné kompetence a část z nich uvádí také Průcha a spol. (2009) v pedagogickém slovníku.

Kompetence jsou čerpány z Metodického portálu RVP.cz:

- Kompetence oborově předmětová – učitel je schopný přenášet své nabyté vědomosti příslušného oboru do vyučovací hodiny.

- Kompetence didaktická/psychodidaktická – ovládá strategii vyučování a učení, umí tyto strategie využít pro individuální potřeby žáků.
- Kompetence pedagogická – umí podpořit rozvoj individuálních kvalit žáka, má povědomí o právech dítěte a využívá znalosti v praxi.
- Kompetence manažerská – orientuje se v administrativních úkonech, které souvisí s dokumentací a evidencí žáků.
- Kompetence diagnostická, hodnotící – umí využít pedagogickou diagnostiku v praxi.
- Kompetence sociální – umí navodit pozitivní klima ve skupině.
- Kompetence prosociální – umí začleňovat jedince do společnosti.
- Kompetence komunikativní – umí efektivně komunikovat a spolupracovat s rodiči.
- Kompetence intervenční – umí poznat a předcházet patologickým projevům žáků.
- Kompetence osobnostní – dobrý zdravotní stav, fyzická i psychická zdatnost.
- Kompetence osobnostně kultivující – má všeobecný rozhled a všeobecné předpoklady pro reprezentaci své profese.

Ve své praxi, při výchově a vzdělávání svěřených dětí, se snažím zařazovat všechny uvedené klíčové kompetence tak, aby měl každý jedinec možnost komplexně rozvíjet svoji osobnost. Kompetence při své praxi využívám komplexně a nelze jednu kompetenci upřednostnit. Mnoho kompetencí spolu souvisí, vzájemně se propojují a nelze je jednoznačně od sebe oddělit. Jsou kompetence (kompetence osobnostně kultivující, manažerské), které já osobně využívám především ve své pozici vedoucí vychovatelky, při jednání s rodiči, při vedení agendy všech oddělení školní družiny a při komunikaci s vedením školy. Při práci s dětmi často využívám kompetenci didakticko/psychologickou a pedagogickou, neboť si vždy předem ujasníme postup při zájmových, praktických i výtvarných činnostech. Pokládám tyto kompetence za významné, protože zajišťují dětem např. pocit bezpečí a jasně nastavených pravidel.

Použitá literatura a zdroje:

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-80-3.

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-405-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.

Pedagogika volného času.pdf

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.

ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVARŤÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

7. Školní družina jako školské zařízení

Místo, které bývá součástí školského zařízení, je také školní družina či školní klub. Je to nejčastější typ školského zařízení pro výchovu mimo vyučování. Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují dětem zájmové vzdělávání. Školní družina slouží k výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Především je využívána žáky 1. stupně ZŠ.

Školní družina není pokračováním školního vyučování, má svá specifika, která ji odlišují od školního vyučování a z toho hlediska je nutné také na činnost školní družiny a působení vychovatelek pohlížet.

7.1 Charakteristika školní družiny – případová studie

Školní družina při Základní škole Chomutov

OBSAH

1. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE
2. CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍ DRUŽINY
3. KONKRÉTNÍ CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ
4. DÉLKA A ČASOVÝ PLÁN VZDĚLÁVÁNÍ
5. FORMY A METODY PRÁCE
6. OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY
 6. 1 Vzdělávací oblasti
 6. 2 Průřezová témata
7. PODMÍNKY PRO VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPEC. VZDĚL. POTŘEBAMI
8. PODMÍNKY PRO PŘIJÍMÁNÍ ŽÁKŮ A PODMÍNKY PRŮBĚHU A UKONČOVÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
 8. 1 Přijímání a ukončování vzdělávání
 8. 2 Průběh vzdělávání
9. MATERIÁLNÍ PODMÍNKY

- 10. PERSONÁLNÍ PODMÍNKY
- 11. EKONOMICKÉ PODMÍNKY
- 12. PODMÍNKY BEZPEČNOSTI PRÁCE A OCHRANY ZDRAVÍ
- 13. EVALUACE A KRITÉRIA HODNOCENÍ ČINNOSTI ŠKOLNÍ DRUŽINY
 - 13. 1 Vnitřní evaluace
 - 13. 2 Vnější evaluace
 - 13. 3 Kritéria hodnocení činnosti školní družiny
- 14. ZÁVĚR

1. Identifikační údaje

Základní údaje o škole:

Základní škola Chomutov, příspěvková organizace

Hornická 4387

430 03 Chomutov

Zřizovatelem Základní školy Chomutov je Statutární město Chomutov

Úvod

Případová studie je součástí mé bakalářské práce – profesního portfolia. Pro svou případovou studii jsem zvolila školní družinu, na které jsem nejdříve, od roku 2015 působila jako vychovatelka a od roku 2019 jsem na pozici vedoucí vychovatelky školní družiny. Pro svou bakalářskou práci čerpám ze Školního vzdělávacího programu pro školní družinu „Svět kolem nás“, na jehož vytváření jsem spolupracovala.

Personální obsazení školní družiny na naší škole zůstává již několik let stabilní. Na škole působí celkem šest vychovatelek, které mají splněnou kvalifikaci pro činnost ve školní družině. Vychovatelky si i nadále rozšiřují svou kvalifikaci v rámci DVPP nabízenými akreditovanými kurzy. Za významné pokládám možnost využívání školního hřiště, které je vybaveno dětskými herními prvky a nachází se v areálu školy a v rámci bezpečnosti je zabezpečeno oplocením. Neboť jsme sportovní škola, máme jako družina možnost využívat hned dvě tělocvičny a školní bazén, který prošel v tomto

roce rekonstrukcí. V dispozici je Školní vzdělávací program školní družiny na webových stránkách základní školy (www.7zscv.cz).

2. Charakteristika školní družiny

Školní družina je zřízena dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění a řídí se dle vyhlášky MŠMT č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, v platném znění. Školní družina realizuje výchovu, vzdělávání a zájmovou činnost mimo vyučování. Školní vzdělávací program pro školní družinu – Svět kolem nás, Základní škola Chomutov, Hornická 4387 4 Žáci zájmového vzdělávání jsou žáci základní školy Chomutov, Hornická 4387. Základní organizační jednotkou je oddělení. Kapacita školní družiny je 180 žáků, kteří se vzdělávají v 6 odděleních. Činnosti probíhají formou pravidelných, nepravidelných nebo příležitostných aktivit v oblasti vzdělávací, odpočinkové, relaxační a zájmové činnosti. Práce školní družiny je samostatnou oblastí výchovně vzdělávací činnosti a řídí se specifickými požadavky a pravidly pedagogiky volného času. Základním principem činnosti školní družiny je hra založená na zážitku žáků, která obohacuje jejich sebepoznání, rozšiřuje vědomosti a dovednosti a navozuje kladné emoce. Pro pobyt venku je k dispozici sportovní hřiště, okolí školy.

3. Konkrétní cíle vzdělávání

Neboť je školní družina součástí základního vzdělávání má i svůj vzdělávací program s danými stanovenými cíli. Také základní škola, na které působím, má svůj vzdělávací program „Svět kolem nás“, který jsem zařadila do své bakalářské práce. Z výchovně vzdělávacího programu školní družiny uvádím:

Zájmové vzdělávání není povinné. Školní družina tvoří mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině. Cílem vzdělávání ve školní družině je poskytování zájmového vzdělávání formou zájmových, vzdělávacích a spontánních činností, odpočinku a relaxace; výchovou, hrou, učením, individuální prací a motivačními projekty. Výchova je společenský proces, a tedy i výchovu ve školní družině je nutné chápat jako součást nutné společenské reprodukce, nikoliv jako sociální službu.

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů

- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- rozvíjet pravidla vzájemných přátelských mezilidských vztahů, schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravit žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací
- rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
- respektovat (zohledňovat) individuální schopnosti a dovednosti
- individuálně přistupovat k žákům se speciálně vzdělávacími potřebami (dále se SVP)
- vychovávat žáky ke smysluplnému využití volného času

Při vzdělávání ve školní družině usilujeme o rozvoj těchto klíčových kompetencí:

Činnosti ve školní družině vedou ke komplexnímu působení, navazují na práci školy. V rámci své činnosti vychovatelky úzce spolupracují s učiteli a podporují osvojení klíčových kompetencí uvedených ve školním vzdělávacím programu.

Kompetence k učení – učí se se zájmem, klade si otázky, hledá na ně odpověď, získané vědomosti dává do souvislostí, uplatňuje je v praktických situacích a dalšímu učení, vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochodu věnovat se dalšímu učení.

Kompetence k řešení problémů – všímá si dění kolem sebe, snaží se řešit situace, při jejichž řešení užívá logické, matematické, empirické postupy, chápe, že vyhýbání se řešení problému nevede k cíli, započaté činnosti dokončuje, podílí se na pozitivním klimatu v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Komunikativní kompetence – vyjadřuje sdělení, myšlenky, otázky, odpovědi vhodně formulovanými větami, komunikuje kultivovaně a bez ostychu s vrstevníky i dospělými, rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a aktivnímu zapojení se do společenského dění.

Kompetence sociální a interpersonální – vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty, samostatně rozhoduje o svých činnostech, uvědomuje si, že za ně odpovídá a nese důsledky, projevuje ohleduplnost, citlivost, rozpozná nevhodné chování, nespravedlnost, agresivitu, šikanu, spolupracuje ve skupině, dokáže se prosadit i podřídit – přijmout kompromis, respektuje jiné, je tolerantní k odlišnostem mezi lidmi.

Kompetence občanské a pracovní – učí se plánovat, organizovat, řídit a hodnotit, odhaduje rizika svých nápadů, odpovědně přistupuje k úkolům a povinnostem, uvědomuje si svá práva i práva druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdraví a bezpečné prostředí (přírodní i společenské), dbá na zdraví své i druhých, dodržuje pravidla fair play při sportovních či jiných aktivitách, šetrně zachází s vybavením a zařízením školní družiny, udržuje pořádek v herně, šatně a dalších prostorách.

Kompetence pracovní – utváří si pracovní návyky v jednoduché samostatné i týmové činnosti, uvědomuje si hodnoty pomůcek a materiálů, projevuje manuální zručnost, práci dokončí.

Kompetence k trávení volného času – ve školní družině – stěžejní kompetence:

kompetence k realizaci zájmové činnosti – aktivně objevuje a poznává své zájmy a nadání, zná základy zájmové činnosti, zná základní terminologii příslušné zájmové činnosti, uvědomuje si nutnost efektivního hospodaření s prostředky při realizaci zájmové činnosti, zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při realizaci zájmové činnosti, uvědomuje si nutnost spolupráce při realizaci zájmové činnosti

kompetence k aktivnímu využívání volného času – dovede vymezit rozdíl mezi dobou pro plnění pracovních povinností, dobu pro plnění dalších povinností a volným časem, uvědomuje si nutnost aktivního využívání volného času, má přehled o možném

využívání volného času, umí posoudit vhodnost či nevhodnost nabízené aktivity, zná zásady zdravého životního stylu a zásady relaxace, volný čas využívá k seberealizaci, uvědomuje si nutnost efektivního hospodaření s prostředky při aktivitách ve volném čase, zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při aktivitách ve volném čase

4. Délka a časový plán vzdělávání

Školní vzdělávací program pro školní družinu je koncipován na pětileté období od 1. do 5. ročníku základní školy. Časový plán je sestaven na 1 rok, je rozvržen do bloků, na čtyři roční období (podzim, zima, jaro, léto).

Září

- Zahájení činnosti školní družiny v daném školním roce.
- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost.
- Průběžné hodnocení žáků.

Říjen

- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (divadelní nebo filmová přestavení).
- Průběžné hodnocení žáků.
- Činnost školní družiny v době podzimních prázdnin.

Listopad / Prosinec

- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (divadelní nebo filmová přestavení).
- Průběžné hodnocení žáků.

Leden

- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (divadelní nebo filmová přestavení).
- Pololetní hodnocení žáků.
- Činnost v době pololetních prázdnin.
- Kontrola plnění cílů ŠVP ŠD.

Únor / Březen

- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (divadelní či filmová představení).
- Průběžné hodnocení žáků.
- Činnost školní družiny v době jarních prázdnin.

Duben / Květen

- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (karneval, divadelní nebo filmová představení).
- Průběžné hodnocení žáků.
- Činnost školní družiny v době velikonočních prázdnin.

Červen

- Pravidelná výchovná a vzdělávací činnost (včetně činnosti osvětové, individuální s žáky se SVP, nabídky spontánních činností).
- Příležitostná výchovná a vzdělávací činnost (Den dětí).
- Průběžné hodnocení žáků.
- Závěrečné hodnocení žáků (notýsky školní družiny).
- Kontrola plnění cílů ŠVP ŠD.

Všechna oddělení školní družiny se po celý školní rok aktivně zapojují do plánu akcí. Jako velmi zdařilé pokládám vánoční vystoupení jednotlivých oddělení, které mají hezký ohlas i na straně rodičů. Další, již tradiční akcí, je Jarní putování s Horníčkem a Den dětí, které mají i velký ohlas u široké veřejnosti našeho města a pravidelně se uskutečňují v blízkém Bezručově údolí. Při společné vycházce dětí a rodičů, plní děti připravené úkoly na stanovištích, připravované vychovatelkami. Na konci školního roku probíhá tradičně v každém oddělení školní družiny závěrečné hodnocení s předáváním drobných dáreků a sladkých odměn.

5. Formy a metody práce

Školní družina realizuje výchovně vzdělávací činnost mimo vyučování zejména formou odpočinkových, rekreačních a zájmových činností; umožňuje žákům přípravu na vyučování.

Pravidelné výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti:

- činnost přihlášených žáků dle ŠVP ŠD,
- zájmové kroužky.

Příležitostné výchovné, vzdělávací, zájmové, tematické a rekreační činnosti:

- přednášky, besedy, výstavy, exkurze, besídky, divadelní představení, kino, sportovní akce.

Spontánní činnosti:

- klidové hry,
- odpolední činnosti,
- pobyt venku.

Individuální práce, zejména vytváření podmínek pro rozvoj nadání žáků:

- zájmové kroužky.

Odpočinkové činnosti – mají odstranit únavu, zařazují se nejčastěji po obědě, popř. ráno pro žáky, kteří brzy vstávají, a dále dle potřeby kdykoliv během dne. Jde o klidové hry a klidné zájmové činnosti, poslechové činnosti apod.

Rekreační činnosti – slouží k regeneraci sil, převažuje v nich aktivní odpočinek s náročnějšími pohybovými hrami. Hry a spontánní činnosti mohou být rušnější.

Zájmové činnosti – rozvíjejí osobnost žáka, umožňují žákům seberealizaci i kompenzaci možných školních neúspěchů i další rozvoj pohybových dovedností a poznání. Jde o řízenou kolektivní nebo individuální činnosti, organizovanou nebo spontánní aktivitu. Činnost může být organizována pro vybrané žáky z různých oddělení v zájmovém útvaru, který vede vychovatelka školní družiny či jiný pedagog či odborník.

Vzdělávací činnosti – se prolínají všemi činnostmi organizovanými v rámci zájmového vzdělávání. Jedná se o pravidelnou záměrnou činnost, při které vychovatel využívá zejména hry, knihy, didaktické a interaktivní pomůcky.

Příprava na vyučování – zahrnuje okruh činností související s plněním školních povinností, není to však povinná činnosti školní družiny. Může jít o vypracovávání domácích úkolů (pouze se souhlasem rodičů, nikoliv před 15. hodinou, vychovatelka žákům úkoly neopravuje), nebo zábavné procvičování učiva formou didaktických her (včetně řešení problémů), ověřování a upevňování školních poznatků v praxi při vycházkách, exkurzích a dalších činnostech; získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti školní družiny (např. vycházky, poslechové činnosti, práce s knihou a časopisy).

6. Obsah vzdělávání školní družiny

Obsah vzdělávání školní družiny vychází ze vzdělávací oblasti základního vzdělávání **Člověk a jeho svět**, která je určena žákům 1. stupně – **Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví**. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat a směřuje k dovednostem pro praktický život.

6.1 Vzdělávací oblasti

Člověk a jeho svět

Poznávání nejbližšího okolí, organizace školy, družiny, určení významných objektů, popř. jejich návštěvy (knihovna, muzeum, magistrát, policie, požární stanice atd.), orientace v prostoru a čase, odhadnout vzdálenost v čase, besedy o našem městě – historie, bezpečnost na cestě do školy, na vycházkách, dopravní výchova.

Člověk a společnost

Osvojování zásad vhodného společenského chování, tolerance, empatie, vzájemná úcta, komunikace verbální i neverbální, stolování, prevence šikany, zařazování prvků mediální výchovy.

Člověk a příroda

Vycházky a pobyty v přírodě, pozorování změn v přírodě, využívání encyklopedií, péče o pokojové květiny, ekologická výchova – ochrana přírody, spolupráce se Zooparkem Chomutov.

Člověk, umění a kultura

Kultura chování, stolování, oblékání, rozvoj poznání, vnímání a prožívání krásy v denním životě, v přírodě, ve společenském a pracovním prostředí, v chování a jednání lidí, umělecké tvorbě.

Člověk a zdraví

Poznávání sebe sama, poučení a péče o zdraví, nemocích, zdravotní prevence, osobní hygiena a čistota, poučení o úrazech a jejich předcházení – základy první pomoci, ošetření drobných poranění (besedy a praktická cvičení), plavání, nové pohybové hry v místnosti, na hřišti a v terénu, relaxační cvičení, dodržování pitného režimu, otužování, znalost důležitých telefonních čísel, záchranné služby, hasičů a policie.

Člověk a práce

Návyky sebeobsluhy a zručnosti při manipulaci s drobným materiálem, příprava na vyučování, individuální a skupinová práce, dokončení započatých činností.

6. 2 Průřezová témata

Napříč těmito vzdělávacími oblastmi prochází průřezová témata. Průřezová témata reprezentují ve školním vzdělávacím programu aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa a stávají se povinnou součástí základního vzdělávání, jsou důležitým formativním prvkem vzdělávání a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot; stávají se příležitostí pro individuální uplatnění žáků, a i pro jejich vzájemnou spolupráci.

7. Podmínky pro vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami

Na základě doporučení školského poradenského zařízení (dále ŠPZ) je při vzdělávání žáka ve školní družině zohledňován druh a míra specifické poruchy či nadání a jsou uplatňována doporučení ŠPZ.

Při vzdělávání žáků se speciálními potřebami úzce spolupracuje vychovatelka školní družiny se školou, výchovným poradcem a rodiči, především při stanovení vhodných forem integrace a forem a metod práce. Integrovaní žáci jsou začleňováni do organizačních jednotek a aktivit v oblasti zájmového vzdělávání.

8. Podmínky pro přijímání žáků a podmínky průběhu a ukončování vzdělávání

Činnost školní družiny je určena především pro žáky 1. stupně základní školy a děti přípravné třídy.

8.1 Přijímání a ukončování vzdělávání

- Do školní družiny může být žák přihlášen na základě písemné přihlášky potvrzené zákonným zástupcem žáka, o přijetí rozhoduje ředitelka školy.
- Odhlašování žáků je prováděno výhradně na základě písemné žádosti zákonného zástupce žáka.
- Kapacita školní družiny je 180 žáků. Šest oddělení se naplňuje nejvýše do celkového počtu kapacity školní družiny.
- Úplata za vzdělávání žáků ve školní družině se řídí aktuální směrnici Poplatky ve školní družině, která je součástí Organizačního řádu školy.
- Při nástupu žáka do školní družiny vyplní rodiče zápisní lístek, na kterém uvedou důležité informace pro vychovatelku (rozsah docházky, způsob odchodu, telefonní číslo, adresu, zdravotní pojišťovnu, zdravotní stav – alergie).
- Hodinu a způsob odchodu uvedené na zápisním lístku lze změnit i v průběhu školního roku, případně jednorázově (např. návštěva lékaře), vždy však písemně rodiči. Tato změna musí obsahovat jméno žáka, datum a podpis zákonného zástupce.
- Pokud žák porušuje soustavně školní řád a narušuje činnost školní družiny, může být rozhodnutím ředitelky školy z družiny vyloučen. Ředitelka může rozhodnout o vyloučení žáka ze školní družiny, pokud tento žák soustavně nebo nějakým významným projevem porušil kázeň a pořádek, ohrožuje zdraví a bezpečnost ostatních, dlouhodobě svévolně nenavštěvuje školní družinu nebo z jiných zvláště závažných důvodů.

8.2 Průběh vzdělávání

Provozní doba

05:30 – 08:00 ranní družina

- Vychovatelky školní družiny vedou denně docházku žáků v třídní knize.
- Žáky navštěvující ranní družinu (tj. v době od 05:30 – 08:00 h) doprovází pí. vychovatelka do budovy školy, k šatnám, ke svým třídám jdou děti samostatně.

11:40 – 15:30 odpolední družina

- Po skončení vyučování si žáky jdoucí do školní družiny převezme pí vychovatelka od vyučujícího ke společnému odchodu do oddělení.
- Žáci se stravují s celým oddělením ve školní jídelně. Do školní jídelny i zpět do oddělení odcházejí žáci společně se svou paní vychovatelkou.
- Žáci mají zajištěn dostatečný přísun tekutin ve školní jídelně, tekutiny jsou k dispozici i v každém oddělení školní družiny.
- Platbu a odhlašování obědů zajišťují rodiče u vedoucí jídelny.
- V době **od 14:00 – 15:00** jsou žáci zaměstnáni činnostmi dle týdenního plánu každého oddělení, v případě příznivého počasí pobývají žáci mimo budovu školní družiny. V tuto dobu nejsou žáci vydáváni rodičům v zájmu plynulého průběhu činností žáků jednotlivých oddělení.

15:30 – 17:00 konečná družina (spojení všech oddělení)

- Při přesunech ve škole se žáci řídí školním řádem. Pokud žáci končí z nějakého důvodu později (doučování, kroužek, aj.), předá je pí vychovatelce do školní družiny pedagog, který se žákům v tu dobu před školní družinou věnoval/a.
- Provoz školní družiny končí v 17:00.

Při nevyzvednutí žáka do stanovené doby, vychovatelka telefonicky informuje zákonné zástupce či osoby uvedené na přihlášce do školní družiny. Pokud je tento postup bezvýsledný, pak informuje vedení školy a prostřednictvím městské policie kontaktuje orgán sociálně-právní ochrany dětí, který rozhodne o dalším postupu.

Ředitelka stanovila nejvyšší počet žáků na 1 pedagogického pracovníka s ohledem na druh vykonávané činnosti žáků, zejména s ohledem na jejich bezpečnost takto.

Při běžné činnosti ve třídách a místnostech školní družiny – max. 30 žáků. Při vycházkách po běžných trasách v okolí školy s běžným dopravním provozem – max. 25 žáků.

Při organizačně či dopravně náročných nebo výjimečných akcích projednají pí vychovatelky s ředitelkou školy organizační zajištění akce včetně počtu doprovázejících osob.

Ředitelka školy schvaluje rozsah denního provozu školní družiny a rozvrhu činností jednotlivých oddělení školní družiny, který je dán ŠVP ŠD.

Režim dne je společný pro všechny žáky, je stanovený s ohledem na psychohygienické podmínky. Organizaci činností lze v průběhu dne pružně přizpůsobit potřebám a aktuální situaci, reagovat i na neplánované situace. Důraz je kladen na odpočinkové a rekreační činnosti. Žáci jsou podněcováni k vlastní aktivitě, tyto aktivity probíhají formou individuální, skupinové nebo frontální činnosti. Snahou je pobývat co nejdelší čas venku. Aktivity jsou přizpůsobeny s ohledem na věk žáků.

Po projednání se zřizovatelem se činnost v době vedlejších prázdnin může přerušit.

9. Materiální podmínky

Školní družina je součástí základní školy a tvoří ji 6 oddělení. Žáci zde odpočívají, hrají si, tvoří, připravují se na vyučování. Učebny jsou vkusně vybaveny moderním nábytkem, dostatečným množstvím hraček, didaktických materiálů a her, které žáci využívají při odpočinkových činnostech, při rozvíjení logického myšlení, kreativity a preventivního chování. Během roku jsou potřeby k jednotlivým činnostem průběžně dokupovány.

Všem oddělením je umožněno využívat dataprojektor, CD přehrávač a další techniku. K vybavení školní družiny patří také školní učebna počítačů, bazén a keramická dílna, které jsou součástí vybavení školy.

K pravidelné činnosti školní družiny patří kroužek plavání a kroužek keramiky. V rámci možností využíváme tělocvičnu a venkovní hřiště s hracími prvky. Zde se konají družinové soutěže, pohybové hry s využitím náradí a hudby. Okolí školy nabízí vhodný terén k vycházkám a je často navštěvováno.

10. Personální podmínky

Zájmové vzdělávání ve školní družině zajišťuje 6 vychovatelek. Vychovatelky splňují odbornou kvalifikaci dle § 16 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících,

v platném znění. Všechny paní vychovatelky usilují o naplnění optimálního profilu vychovatele školní družiny:

- má předepsané pedagogické vzdělání,
- má vysokou míru empatie a projevuje vřelý vztah k žákům,
- umí vytvořit příznivé sociální klima, umí efektivně jednat s žáky,
- zná a umí řídit širokou škálu různých zájmových aktivit přiměřeného věku žáků,
- má organizační schopnosti, umí navozovat a motivovat široké spektrum rekreačních a zájmových činností,
- dokáže vybranými aktivitami v žácích vzbuzovat zájem o činnost, podporovat jejich sebevědomí a rozvíjet pozitivní stránky osobnosti,
- má právní vědomí,
- zná bezpečnostní předpisy pro práci s žáky,
- zvládá základní manažerské dovednosti a public relations.
- Svou odbornost si rozšiřují odbornou literaturou na kurzech a seminářích pro další vzdělávání pedagogů volného času.
- Oblasti dalšího vzdělávání
- základy práce s počítačem
- komunikace pomocí internetu
- tělovýchovná činnost
- výtvarná činnost
- práce s keramickou hlinou
- základy ručních prací

Strategií pedagogické práce je respektování požadavků pedagogiky volného času.

10. Ekonomické podmínky

Úplata za vzdělávání žáků ve školní družině se řídí aktuální směrnici Úplata ve školní družině, která je součástí Organizačního řádu školy.

Úplata za služby ve školní družině Ředitelka Základní školy Chomutov, Hornická 4387, na základě ustanovení § 123 odst. 1 a 4 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění stanovuje úplatu za školské služby – služby ve školní družině (pro zapsaného žáka).

Zákonný zástupce je povinen uhradit částku za I. pololetí – do **30. 9.** (úplata za 4 měsíce) za II. pololetí – do **31. 1.** (úplata za 6 měsíců).

Způsob úhrady je bezhotovostní na účet školy (č. ú. - 6139441/0100, variabilní symbol 6020400, do textu pro příjemce: ŠD – jméno žáka – třída). Poplatek je možné uhradit i na celý školní rok.

Ve výjimečných případech lze platit hotově v kanceláři školy.

- Pokud není uhrazena úplata za žáka ve stanoveném termínu, ředitelka školy může rozhodnout o vyloučení žáka ze školní družiny. V případě nepřítomnosti žáka ve školní družině se poplatek nevrací.
- Výše úplaty zůstává stejná i v měsících, kdy jsou vedlejší prázdniny. V době hlavních prázdnin se poplatek nehradí.
- Je-li žák přijat do školní družiny v průběhu školního roku, hradí poplatek za daný měsíc, ve kterém se začal vzdělávat ve školní družině.
- Pokud je žák ze vzdělávání ve školní družině v průběhu školního roku zákonným zástupcem odhlášen, vrací se mu úplata za měsíce, které uhradil a ve kterých již žák nebude žákem školní družiny.
- Získané finanční prostředky jsou v rámci finančních možností školy věnovány na materiálně-technické vybavení školní družiny, na didaktický materiál a herní prvky a hračky.
- Osvobození od úplaty dítě nebo jeho zákonný zástupce je příjemcem opakujících se dávek pomoci v hmotné nouzi podle zákona o pomoci v hmotné nouzi dítěti nebo jeho zákonnému zástupci náleží příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách dítě svěřené do pěstounské péče má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle zákona o státní sociální podpoře a tuto skutečnost prokáže ředitelce školy.

Na základě předložených dokladů vydá ředitelka školy rozhodnutí o prominutí úplaty za zájmové vzdělávání ve školní družině. Plátcí, kteří jsou od úplaty osvobozeni, jsou povinni v případě změny výplaty sociálního příplatku tuto skutečnost oznámit ředitelství školy nebo příslušné vychovatelce.

11. Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Pro činnost školní družiny platí stejná ustanovení o BOZP jako v platném školním řádu a ve směrnici BOZP. Pravidla péče o zdraví a bezpečnost žáků ve školní družině dále upřesňuje aktuální směrnice Vnitřní řád školní družiny, který je součástí organizačního řádu školy. Pokud školní družina pro svoji činnost využívá odborné učebny (např. tělocvična, keramická dílna, bazén, učebna informatiky, sportovní hřiště aj.), řídí se příslušnými řády těchto učeben. Na začátku školního roku a kdykoliv při příchodu nového žáka či preventivně v průběhu celého školního roku poučí paní vychovatelky všechny žáky o bezpečném chování v budově školy, v prostorách školní družiny a školní jídelny, při akcích konaných mimo školu seznámí žáky se školním řádem a vnitřními řády školní družiny a školní jídelny. Poučí žáky o úrazech a jejich prevenci. Poučení zapíší do třídní knihy. Vychovatelky jsou povinny poučit žáky o bezpečném chování také před každou mimoškolní akcí a před každými prázdninami a poučení zapíší do třídní knihy. Při své výchovné a vzdělávací činnosti ve školní družině seznamují paní vychovatelky žáky s nebezpečím ohrožujícím jejich zdraví a bezpečnost, vedou žáky ke zdravému životnímu stylu, zajišťují pro žáky nejen bezpečnost fyzickou, ale také sociální a emoční. Vhodnou strukturou činností a skladbou zaměstnání, vhodným stravovacím i pitným režimem, péčí o zdravé prostředí užívaných prostor (světlo, teplo, bezhlučnost, větrání, čistota aj.), používáním bezpečných pomůcek, ochranou účastníků před úrazy, dostupností prostředků první pomoci, stejně jako dovedností poskytnout první pomoc vytvářejí paní vychovatelky bezpečné a hygienické podmínky vzdělávání žáků ve školní družině. Vytvářením prostředí pohody a příznivého sociálního klimatu, respektování potřeb jednotlivce, věková přiměřenost, motivující hodnocení a ochrana před šikanou a rizikovým chováním přispívá k dobrým psychosociálním podmínkám.

Podmínky a bezpečnostní opatření

- za bezpečnost žáků je zodpovědná vychovatelka, které byli žáci svěřeni, a to po celou dobu její pracovní doby
- žáci jsou vychovatelce předáni učitelkou, která s nimi ukončila dopolední vyučování
- žáci, kteří odcházejí v průběhu pobytu ve školní družině na mimoškolní kroužek, musí být vyzvednuti a opět předáni osobou, která kroužek vede a po celou dobu trvání kroužku za žáky přebírá zodpovědnost

- předávání žáků mezi vychovatelkami probíhá na základě jmenovitého písemného seznamu předávaných žáků

Pobyt mimo budovu školy

- vychovatelka smí odejít mimo budovu s maximálním počtem 25 žáků (vycházka, divadlo, kino, výstava atd.)
- na začátku školního roku a před každou akcí seznamuje vychovatelka žáky s pravidly bezpečného chování na ulici, v dopravě a dopravních prostředcích (zápis o provedeném poučení do třídní knihy)
- vychovatelka sleduje žáky při hrách, zajišťuje dozor nad žáky při všech činnostech a předem (zvláště při pobytu venku) jim vymezí prostor pro volný pohyb
- žáci se nesmí bez dovolení vzdálit z vymezeného prostoru Opatření při úrazu
- vychovatelka poskytne potřebnou první pomoc
- informuje o úrazu rodiče, při závažnější situaci telefonicky informuje rodiče bezodkladně
- každý úraz je zaznamenán do knihy úrazů
- úrazech, které si vyžádaly ošetření lékaře je vychovatelkou vyplněn protokol o úrazu

12. Evaluace a kritéria hodnocení činnosti školní družiny

12. 1 Vnitřní evaluace

Vychovatel/ka

Hodnotí během celého týdne, přičemž se především zaměřuje na individuální rozvoj žáků. Hodnocení většího či menšího tematického celku provádí po skončení činnosti. Vychovatelka se zamýšlí nad dosažením daného cíle. Podle výsledků dále plánuje tematické celky, popř. upravuje nebo vkládá nové náměty, hledá nové metody práce, které vedou ke kvalitnějším výsledkům. Hodnotí zájem žáků, jejich aktivitu.

Druhy hodnocení žáka ve školní družině a jeho četnost

- Slovní hodnocení (tj. ústní vyjádření pí vychovatelky směrem k žáku) – denně.
- Hodnotí formou motivačního razítka do družinového notýsku – v průběhu měsíce.
- Hodnocení na družinovém vysvědčení – obrázkovou formou – na konci školního

- roku.
- Sebehodnocení žáka – příležitostně. Vedoucí vychovatelka
- Při metodických poradách nebo hospitacích, rozbořem písemných dokumentů.
- Vedení školy
- Formou hospitací v jednotlivých odděleních ŠD, pozorování, kontroly, sledováním prací žáků.

12. 2 Vnější evaluace

- Ohlasy rodičů a názory žáků, rodiče formou rozhovorů, anket a dotazník.
- Česká školní inspekce.
- Zřizovatel.

12. 3 Kritéria hodnocení činnosti školní družiny

- Podmínky činnosti – např. vhodnost uspořádání a vybavení prostředí pro realizované činnosti.
- Organizace činnosti – motivace, respektování specifik práce školní družiny, využívání zásad pedagogiky volného času, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.
- Činnost vychovatelek – jednání se žáky, způsob komunikace, pestrost volených činností.
- Personální stav školní družiny a úroveň dalšího vzdělávání vychovatelek.

13. Závěr

Společným cílem zájmového vzdělávání žáků ve školní družině je vybavit žáky takovými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi, aby získali nejen potřebu celoživotního vzdělávání, ale také potřebu využívat svůj volný čas aktivně a začlenit zájmovou činnost do svého života jako jeho pevnou součást.

TEMATICKÝ PLÁN

PODZIM

Září – Když jdu do školy

Říjen – Podzim a jeho plody

Listopad – Poznáváme svět

ZIMA

Prosinec – Vánoce přicházejí

Leden – Paní zima kraluje

Únor – Pojďte s námi do pohádky

JARO

Březen–Jaro v ulicích

Duben – Místo, kde bydlím

Květen – Ten dělá to a ten zas tohle

LÉTO

Červen – Hurá na prázdniny

Září – Když jdu do školy

Cíle

- orientuje se v prostorách základní školy
- přizpůsobuje se podmínkám a vyrovnává se s týkajícími se změnami
- komunikuje s dospělými a kamarády
- učí se a reaguje na pokyny a dění kolem sebe
- učí se sdělovat své pocity a zážitky
- osvojuje si praktické dovednosti
- všímá si a hodnotí chování své i druhých
- má pochopení pro druhé, stojí si za svým názorem, ale učí se i odpouštět
- hledá radost z tvoření
- stmeluje se v kolektivu při hrách
- ví, že když řešení problému přesahuje jeho vlastní síly, má se obrátit na osobu zkušenější
- buduje si pocit bezpečí
- bezpečně chodí cestou do školy

7.2 Okolnosti, které ovlivňují pozitivní fungování výchovně vzdělávacího procesu ve školní družině

Již na základě případové studie, jenž je součástí mého portfolia v bakalářské práci, lze usoudit, že činnosti ve školní družině jsou různorodé a společně působí na rovnoměrný rozvoj dítěte. Z toho vyplývají i okolnosti, které mají vliv na výchovně vzdělávací proces ve školní družině. Označit jednu jako prioritní okolnost, jež má zásadní vliv na výchovu ve školní družině, nelze. Je to celá řada okolností, které mají pozitivní vliv na výchovně vzdělávací proces ve školní družině. Ze své praxe mohu potvrdit, že mezi ty nejvýznamnější okolnosti ovlivňující výchovně vzdělávací proces jistě patří osobnost vychovatele a s tím souvisí i jeho neformální autorita, kterou si vychovatel musí u dětského kolektivu postupně vytvořit. Tuto okolnost pokládám za jednu z významnějších, a proto se jí také ve své práci více věnuji. Nelze ovšem zapomínat i na další neméně významné okolnosti jako je např. schopnost vzájemně mezi sebou komunikovat. Významně ovlivňuje proces výchovy i prostředí, ve kterém ke vzájemné edukaci dochází. Podle mého názoru je potřeba, aby se na příjemném prostředí podílely i děti, např. výstavkou svých výtvarných prací, či udržováním pořádku, srovnáváním her, stavebnic apod. Významně se na vzdělávacím procesu podílí i vhodná a věku přiměřená motivace, která vede děti k chuti se do činností školní družiny zapojovat. Její součástí by mělo být i hodnocení činností, především kladné hodnocení a pochvala. Na základě mých zkušeností je i potřeba dát dětem prostor na realizaci vlastních zájmů. Dopřát dětem prostor, místo a čas si „pohrát“ a hlavně také relaxovat a odpočívat. Nechat jim možnost podle svého zájmu plánovat svůj pobyt ve školní družině. Samozřejmě také záleží na momentálním rozpoložení dětí v kolektivu. I na to by měla vychovatelka pohlížet jako na významnou okolnost, která může ovlivňovat pozitivní fungování vzdělávacího procesu ve školní družině.

8. Písemná příprava na výchovně vzdělávací činnost ve školní družině

Téma: Probouzení jara

RVP průřezové téma: Člověk a příroda

Tématický okruh: Základní podmínky života – půda, voda, vzduch

Cíl hodiny: Žák získá a upevní si znalosti o jarních květinách, prohloubí si kladný vztah k přírodě a k životnímu prostředí, žák se naučí koordinovat své pohyby a manipulovat se zahradním nářadím

Doba trvání: 90 minut

Věk žáků: smíšená skupina, 7–8 let, 2. třída ZŠ, žáci bez speciálních potřeb

Počet žáků: 19 žáků

Organizační formy: skupinová

Výukové metody:

- metoda slovní: výklad
- metoda názorně demonstrační: předvádění, práce s obrázkem, instruktáž
- metoda dovednostně – praktické: napodobování
- aktivizující metody: metody diskusní

Pomůcky: obrázky jarních květin, kancelářský papír A4, pastelky, vodové barvy, hygienické rukavice, malé motyčky

Postup:

Činnost 1:

- Komunitní kruh – Jaké máme jarní květiny?
- Nejprve si s žáky sedneme do komunitního kruhu, abych zjistila, co o jarních květinách žáci vědí.
- Jaké konkrétní květiny žáci znají.
- Jestli už nějakou z jarních květin viděli v přírodě.
- Ukážeme si některé jarní květiny (viz. obrázek).

- Povídáme si s žáky o tom, jak správně pečovat o květiny, co potřebují k tomu, aby rostly (půdu, vodu, vzduch, aj.).

Činnost 2:

- Výtvarná činnost – Jarní květina
- Žáci nakreslí či namalují obrázek jarní květiny.
- Žáci nakreslenou či namalovanou květinu pojmenují.

Činnost 3:

- Pohybová činnost - „Klube se květina“
- Vykopeme si jamku, do které zasejeme semínko. Proměníme se v to semínko a pomalu se z nás klube květina.
- Schoulíme se do klubíčka na záda – vytáhneme jednu nohu, druhou nohu – pomalu vzpažujeme ruce (představujeme si, že semínko zapouští kořeny) – jdeme do dřepu – z dřepu do předklonu a pomalu se postavíme (květina se klube na povrch) – vzpažíme paže a roztáhneme prsty (květině rostou i lístečky) – výpon (natahujeme se za sluníčkem).

Činnost 4:

- Praktická činnost: Jarní zahrada v ZŠ
- S žáky uděláme drobný úklid zahrady, samozřejmě máme nasazené hygienické rukavice a nezapomínáme na fyzické možnosti jedinců.
- S žáky si připravíme záhonek. Vyplejeme ho, okopeme a společnými silami zasadíme kytičku.
- Řekneme si, jak se o kytičku starat.
- Žáci dostanou za úkol se rozhlédnout kolem sebe a zjistit, které květiny na zahradě rostou.
- Žáci hledají neznámé květiny v atlasu rostlin.

Cíl environmentální výchovy:

- Žák pozná a dokáže pojmenovat květiny, které ho obklopují.
- Žáci zjistí, jak je důležitá péče o rostliny a hezkou zahradu a co vše rostliny pro svůj růst potřebují.

- Žák pozná význam vlastního úsilí při přípravě záhonu pro květiny.

Přínos průřezového tématu:

- Žák si uvědomuje souvislosti mezi člověkem a prostředím.
- Napomáhá v péči o životní prostředí.

Přínos v oblasti postojů a hodnot:

- Vede k odpovědnosti ve vztahu k přírodě.
- Podněcuje aktivitu ve vztahu k prostředí.

Reflexe k lekci:

Při této lekci jsem si stanovila několik cílů, které se mi podařilo splnit. Děti velice dobře komunikovaly v komunitním kruhu. Měly na svůj věk poměrně dost znalostí o jarní přírodě, rostlinách i o chování v přírodě. Při výtvarné činnosti děti pracovaly soustředěně a pečlivě. Vznikla nám pěkná výstavka výtvarných prací v hale školy. Pro relaxaci jsem zvolila pohybovou aktivitu, která děti bavila, ale vznik při ní menší hluk a musela jsem děti vést ke ztišení. Zpestřením a vítanou změnou byla činnost na školní zahradě, kde si děti prakticky vyzkoušely práci se zahradním náčiním. Předem jsem je upozornila na bezpečnost (kladla jsem důraz na manipulaci s motyčkou) a mé rady děti po celou dobu práce respektovaly a byly k sobě ohleduplní. Na závěr jsme si jako vyjádření radosti společně zatleskali.

		
Pampeliška	Narcis	Krokus
		
Sněženky	Petrklíč	Sedmikráska
		
Fialka	Sasanka	Bledule

Obrázek: Jarní květiny

9. Reflexe vlastního profesního rozvoje vychovatele

Na myšlenku studovat Karlovu Univerzitu – pedagogický obor, mě přivedla má oblíbená kolegyně a paní učitelka prvního stupně, kterou velmi obdivuji jako zkušeného a výborného pedagoga. Je pro mě velkým vzorem a do budoucna bych chtěla být také výborným pedagogem jako je ona. Myslím si, že v dnešní době by měl mít minimální vysokoškolské vzdělání každý pedagog, který pracuje s dětmi.

Když jsem si podala přihlášku k tomuto studiu, ani ve snu by mě nenapadlo, že budu přijata. Při vstupu na akademickou půdu jsem na sebe byla velmi pyšná a sama sobě jsem si řekla, že to musím zvládnout. Velkou oporou během studia pro mě byla má 14letá dcera, manžel a výše zmíněná kolegyně. Tito tři lidé mě vždy podporovali, když jsem se během zkoušek a při psaní seminárních prací hroutila, že to nezvládnu. Během studia jsem si začala uvědomovat, jaké mezery ve vzdělání mám a co vše si musím ještě dopilovat. S velkou úctou jsem vnímala každé slovo zkušených a úžasných vysokoškolských profesorů, doktorů a magistrů, kteří jsou nabyti znalostmi a vědomostmi, které mohli podložit i bohatou praxí. Velmi jsem si vážila i oslovení kolego a kolegyně, kterým oslovovali studenty a studentky, proto jsem si nepřipadala před tak vzdělanými lidmi méněcenná.

Jsem velmi šťastná, že jsem se před třemi lety k tak velkému životnímu kroku odhodlala. Toto studium mi dalo mnoho nových poznatků a vědomostí, přátelství z řad kolegů, se kterými si můžeme předávat své oboustranné zkušenosti, inspirace i nápady do budoucí praxe.

Věřím, že nabyté znalosti a vědomosti během studia ve své praxi plně využiji, abych byla pro děti oporou a vzorem.

10. Seznam použité literatury a dostupných pramenů

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Přeložil Erik HERMAN, přeložil Miroslav PETRŽELA. Praha: Victoria, 1993. ISBN 80-85605-35-X.

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-80-3.

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-405-1.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5039-2.

GINOTT, Haim G. *Umění komunikace s dětmi: láska a selský rozum nestačí*. Přeložil Pavla LE ROCH. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0926-3.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Rok ve školní družině*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1074-0.

<http://www.nidv.cz/images/npublications/publications/files/11%20ZNV%20Metodika%20pro%20podporu%20tvorby%20svp%20GOOGLE%20text.pdf>

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Přeložil Jakub DOBAL, ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.

[Pedagogika volného času.pdf](#)

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.

STÁREK, Lukáš. *Vybrané aspekty ovlivňující edukační proces dítěte*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2021. ISBN 9788074522031.

ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVAŘÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.

[Školní vzdělávací program pro školní družinu - Oficiální stránky Základní škola Chomutov \(7zscv.cz\)](#)

Školství: školy a školská zařízení - školský zákon a vyhlášky, pedagogičtí pracovníci, vysoké školství, výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče : podle stavu k .. Ostrava: Sagit, [2005]-2016. ÚZ.

[ÚIV, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](#)

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VANĚK, Jan. *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy*. Praha: SPN, 1972. Pedagogická teorie a praxe.